

HİMAYE-İ ETFAL CEMİYETİ'NİN GELİRLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

A REVIEW ON REVENUES OF THE TURKISH
ASSOCIATION FOR PROTECTION OF CHILDREN

Büşra KARATAŞER*

Makale Bilgisi

Başvuru: 21.05.2019

Kabul: 17.10.2019

Article Info

Received: May 21, 2019

Accepted: October 17, 2019

Özet

Çocuk koruma dünyadaki evrensel konulardan biridir. Tarihin erken dönemlerinden itibaren çocuklar çeşitli şekillerde korunmuştur. Osmanlı Devletinde çocuk koruma erken dönemlerden itibaren varlığını sürdürmektedir. Tanzimat sonrasında Osmanlı Devleti'nde kurumsallaşmanın artmasıyla birlikte çocuk koruma alanında çok sayıda kurum açılmıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyet, 1917 yılında kurularak çocuk koruması alanında kurumsal bir eksikliği tamamlamıştır. Cemiyet çocuk korumayı kurumsal bir biçimde gerçekleştirerek ülkenin içinde bulunduğu zor koşullarda çocukları himaye etmeyi amaçlamıştır. Ülkenin savaş koşulları içerisinde olması sebebiyle yardım edilecek çocuk sayısı sürekli artmıştır. Bu durum kurumun gelir ihtiyacını da beraberinde artmıştır. Bu sebeple kurum gelirlerini artırmak için çözüm yolları aramıştır. Bu çalışmada cemiyetin görevlerini yerine getirebilmek için gelirlerini artırma, giderlerini azaltma ve yeni kaynak arayışları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk, Çocuk Koruma, Himaye-i Etfal Cemiyeti

Abstract

Child protection is one of the universal issues in the world. Children have been protected in various ways since the early periods of history. In the Ottoman Empire, child protection had been maintained since the early periods. Together with the rise

* Dr. Öğretim Üyesi, Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, bkarataser@nku.edu.tr.

of institutionalization in the Ottoman Empire after the Reform Era, several institutions were opened in the child protection area.

The Turkish Association for Protection of Children was established in 1917, filling an institutional gap in the child protection area. The Association aimed to realize child protection in an institutionalized manner and protect children under the harsh conditions of the nation. As the nation was in war conditions, the number of children in need continuously increased, which brought along revenue need of the institution. Thus, the institution sought solutions to increase their revenues. In this study, the pursuit of the Association to increase their revenues, reduce their expenditures and have new resources in order to fulfil their tasks will be examined.

Keywords: *Child, Child Protection, Turkish Association for Protection of Children*

Giriş

Çocuk bir toplumun geleceğidir. Çocuklara verilen önem, bakım, eğitim ve korunması aslında bir toplumun geleceğine verdiği önemi göstermektedir. Geleceklerinin daha iyi bir şekilde olmasını isteyen toplumlar çocuklarını koruyacak, eğitecek politikalar benimsemektedirler.

Çocukların korunması Eski Türk Devletlerinden itibaren görülmektedir. Göktürk yazıtlarında Türk ailesinin her türlü koşulda yaşam mücadelesini çocuklarını muhafaza ederek hayatını devam ettirdiği bilinmektedir.¹

Osmanlı Devletinde çocuk koruma konusu ilk olarak tereke kayıtlarında rastlamaktayız. Terekeler ile çocukların ölen anne babalarından kalan mirası belirleniyor, ileriki hayatında maddi açıdan güçsüz olmaması için kendisine vasi de tayin ediliyordu. Bu uygulamalar çocukların mali haklarını korumak için yapılıyordu. Osmanlı Devletinde çocukları korumak için bir diğer yöntemde bakıma muhtaç çocuklar için medreseler yapılmasıydı.²

Tanzimat'tan Birinci Dünya Savaşı'na kadar olan döneme baktığımızda ise bu dönemde birçok hayır kurumunun bulunduğunu görüyoruz. Çocuklar için kurulan hayır cemiyetleri de bunlar arasındadır. Eytam sandıklarının kurulması yine çocukları korumak için atılan adımlardandır. Çocukları korumak için bir adımda yerel yönetimler tarafından atılmıştır. Mithat Paşa'nın idareciliği sırasında Tuna Vilayetinde İslahane açılmıştır. Kimsesiz çocukların korunması ve meslek öğrenmesi için açılan bu okul zamanla sanayi

¹ Veli İnanç, "Osmanlı Devletinde Yetimlerin Sosyal Haklarının Korunması", Ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylin Koç, *Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler*, İstanbul 2003, s. 19.

² Birsen Gökçe, *Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu ile İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil ve İzahı*, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1955, s. 70.

mekteplerine dönüşerek Osmanlı sanayisine de fayda sağlamıştır.³ Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında dulhaneler açılarak barınacak yeri olmayan çocuk ve kadınlara barınmaları ve beslenmeleri için çeşitli yerler açılmıştır. Sonrasında toplumda savaşlarla birlikte toplum yapısı bozulmaya başlamış ve dilencilik artmıştır. Dilenciligi önleyebilmek için Darülaceze açılmıştır. Darülaceze bünyesinde çocuklar içinde bir yetimhane açılarak çocuklar korunmuştur. II. Abdülhamid döneminde, Darülhayr-ı Ali ismiyle kimsesiz Müslüman çocuklar için bir nevi yetimhane olarak açılmış ve Padişah himayesinde desteklenmiştir.⁴ Yoksul ve yardıma muhtaç olanlar için açılan bir diğer cemiyette Topkapı Fukaraperver Cemiyeti'dir. Cemiyet anne, babası yada herhangi biri vefat etmiş olan öksüz ve yetimleri korumak, okul ve diğer ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuştur.⁵

Birinci Dünya Savaşı'ndan Kurtuluş Savaşına kadar olan dönemde ise Darüleytam (yetimler yurdu), Anadolu'da öksüz yurtları, Kadınları Çalıştırma Cemiyeti gibi kurumlar açılarak çocukların himayesi için kurumsallaşma yoluna gidilmeye çalışılmıştır. 1917 yılında ise çocukları korumak adına daha kurumsal adımlar atılarak Himaye-i Etfal Cemiyeti açılmıştır. Kurum Birinci Dünya Savaşı'nın zorlu şartlarında çocukları himaye ederek önemli bir görev üstlenmiştir.

Bu çalışmada Himaye-i Etfal Cemiyetinin kuruluşundan itibaren ülkedeki bakıma muhtaç durumda olan çocuklar için gelirlerini artırarak kurumun hayatını devam ettirme çabaları incelenecektir. Kurum çocukları korimako, eğitmek gibi ulvi amaçları olması sebebiyle gelir artırma çabaları hassiyetle değilinmiştir. Bu çalışmada Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kuruluşundan itibaren gelirlerini nasıl arttırdığı, yaptığı çalışmalar üzerinden ulaşılan sonuçlar incelenecektir. Himaye-i Etfal Cemiyeti ile ilgili çalışmalar yapılmış olmakla birlikte kurumun devamını sağlayan gelirleri ile ilgili ayrıntılı bir çalışma bulunmamaktadır. Bu amaçla alana katkı yapması amaçlanmıştır. Bu makalede Osmanlı Arşivi ve Cumhuriyet Arşivi kaynakları kullanılarak öncelikle cemiyetin gelir kaynakları belirlenmiş ve kurumun gelir kaynaklarını artırmak için gösterdiği çabalar kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır.

³ Büşra Karataşer, "Konya Hamidiye Sanayi Mektebi(1901-1906)", *Kırklareli Üniversitesi İİBF Dergisi*, Yıl 2017, Cilt:6, Sayı:1, s. 130.

⁴ Nadir Özbek, "II. Abdülhamid ve Kimsesiz Çocuklar Darülhayr-ı Ali", *Tarih ve Toplum*, 1999, Sayı: 182, s. 12.

⁵ Hakan Aytekin, *1914-1924 Yılları Arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 45-48.

1. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Kuruluşu

Birinci Dünya savaşı öncesi ve sırasında şehit ve kimsesiz çocukların korunması için devlet tarafından açılan kurumlar gerek yardımsever kişiler aracılığı ile yapılan gönüllü çalışmalar ile savaş gibi olağanüstü bir dönemde toplum ihtiyacına karşılık gelecek derecede kapsamlı çalışmalar olmamıştır. Savaşın uzun sürmesi sebebi ile yetim ve kimsesiz çocukların sayısı artmıştır. Bu durum kimsesiz çocukların korunması ve eğitimiyle ilgili çalışmaların daha kapsamlı olmasını gerektirmiştir. Bu gerekliliğin bir sonucu olarak Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917 yılında kurulmuştur. Balkan ve Birinci Dünya Savaşı sonucunda kimsesiz kalan çocukların korunması amacıyla Hİmaye-i Etfal Cemiyeti açılmıştır. Genellikle şehit ve muhacir çocukları açlık ve bakımsızlıktan sokaklarda kalmıştır.⁶

Cemiyet kurma düşüncesi oluştuğunda bazı hayırsever kişiler hemen faaliyete başlamışlardır. 6 Mart 1917 tarihinde ilk olarak cemiyetin kurucuları Galatasaray Yurdunda toplanarak cemiyetin resmen kurulması için gereken beyannameyi hazırlamışlardır.⁷

Cemiyetin heyet-i merkeziyesi vazifesini ifa eden İsmail Canbolat Beyefendiydi. İsmail Canbolat Beyefendi'nin Stokholm Sefaretine tayini dolayısıyla istifa ettiğinden Heyet-i İdari seçimleri yapılmıştır. Bu seçimler sonucunda Cavid Beyefendi riyasete, Muhtar Beyefendi birinci ve Servet Beyefendi ikinci riyaset vekaletlerine seçilmişlerdir.⁸

Cemiyetin kurucuları Dahiliye Müsteşarı sabıkı İsmail Canbolat, Atina Sefiri Sabıkı Muhtar, Mahkeme-i Temyiz azasından Servet, Sıhhiye Müdür-I Umumi Vekili Adnan, İstanbul Mebusu Haralambidi, İzmir Mebusu Nesim Mazelyah, Divan-ı Muhasebat mümeyyiz-i evvellerinden Osman Tevfik, İstanbul Sıhhiye Müdürü Rasim Ferid, Vükelayı Deaviden Celal Derviş, Polis Müdüriyet-i Umumiyesi Kısm-ı Siyasi Müdürü Reşad, Tüccardan Kemal derviş, Darülfünun Müderrislerinden ve Muharririnden Ahmed Emin Beylerden ibarettir.

Cemiyetin amaç ve görevlerine baktığımızda cemiyet nizamnamesinde şu şekilde belirtilmiştir. On üç yaşına kadar olan çocukları himayesine

⁶ Kevser Şeker, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çocukların Korunması ve Çocuk Esirgeme Kurumu*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2015,s.101-102.

⁷ Himaye-i Etfal Cemiyeti Umumi Rapor ve Planço, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaası,1339,s.5

⁸ Kevser Şeker, *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Çocukların Korunması ve Çocuk Esirgeme Kurumu*, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi 2015,s.104

almakta ve on üç yaşından büyük çocuklarla ilgilenmemektedir. Ancak on üç yaşını geçen çocuklar Heyet-i merkeziyenin göreceği lüzum üzerine cemiyetin himayesine alınabilmektedir.⁹

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin görevlerine baktığımızda şu şekildedir, çocuklara eziyet edilmemesi, çocuklara ebeveynleri de dahil olmak üzere kimse tarafından bedeni ve ruhi gelişimi engelleyecek tarzda hizmet gördürülmemesi, okullarda çocuklara özen ve şefkat gösterilmesi, çocuklu ailelerin yaşadıkları ortamın sağlıklı olup olmadığı incelenerek ihtiyacı olanlara yardım sağlanmasıdır.¹⁰ Cemiyet bu görevlerinin dışında ayrıca sokağa terk edilmiş yeni doğan çocuklar için süm emzirme merkezleri açmak, ebeveyni tarafından bakılmayan çocuklar için süt emzirme merkezleri açmak ya da ilgili daireler tarafından açılmasını sağlamak, kız çocuklarına el ve ev işi öğretecek yerler tesis edilmesini sağlamak gibi görevleri de bulunuyordu.¹¹

Himaye-i Etfal Cemiyetinin İdari Teşkilatlanmasına baktığımızda Meclis-i Umumi, Heyet-i Merkeziye, Heyet-i İdare, encümenler, İstanbul Teşkilatı, Vilayat ve Elviye-i Müstakile Teşkilatı olarak şekillenmiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti savaş yıllarında açılmış olması sebebi ile kurulmasının ardından çocuk koruma görevlerine vakit kaybetmeden başlamıştır. Cemiyetin çocuklara ilk yardımı cephedeki çocukları misafir etmesiyle başlamıştır. Mareşal Fevzi Çakmak tarafından Himaye-i Etfal Cemiyetine telgraf çekilerek cepheden 1500 çocuk gönderileceği ve bu çocuklar için bir misafirhane açılması istenmiştir. Bunun üzerine kurum bu çocukları bünyesinde misafir etmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti çocuk koruma konusunda kurumsal nitelikleri olan ve çocuk bakımında modern teknikler uygulayan bir kurum olarak ön plana çıkmıştır.¹²

Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin en fazla üzerinde durduğu konulardan birisi de çocukların ahlaken iyi yetişmeleriydi. Kurumun temel hedeflerinden biri çocukların ticari meta olarak kullanılmasının yasak edilmesi, ahlaksızlık, fuhuş, meyhaneler, zararlı yayınlardan uzak tutmaktı.¹³

⁹ Şeker,2015,s.105

¹⁰Abdullah Karatay, *Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu*, Marmara Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007, s. 185.

¹¹ BOA, ŞD 3146/5

¹² Yaşar Baytal, *Atatürk Döneminde Sosyal Yardım Faaliyetleri(1923-1938)*, Ankara Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009, s. 96.

¹³ Cüneyd Okay, *Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923*, Şule Yayınları, İstanbul 1999, s. 492.

Himaye-i Etfal Cemiyeti Birinci Dünya Savaşı sonunda imzalanan Mondros Mütarekesi'nin arkasından İzmir ve İstanbul'un düşman devletler tarafından işgal edilmesi üzerine taşra teşkilatlarının çalışmalarına son verilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti İstanbul'da sadece Kadıköy şubesi aracılığı ile çalışmalarını yürütmüştür.

1.1 Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Gelir Kalemleri

Himaye-i Etfal Cemiyeti amaç ve görevlerini yerine getirmek amacı ile bir bütçesi bulunmaktaydı. Ancak kurumun çocuk koruma gibi ulvi bir görevi olması sebebi ile daha fazla gelire ihtiyaç duymaktaydı. Cemiyetin nizamnamesine göre Cemiyetin gelirleri üyelerin senelik ödemeleri, hükümetin ve belediye dairelerinin tahsisatı, emval ve emlakın gelirleri, mevcut nakitlerin faizi, düzenleyeceği sergi, müsamere, gezi, konferans, çiçek satışı ve saireden elde edilen hasıllardan oluşuyordu.¹⁴

2.Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Gelir Elde Etme Yolları

2. 1. Sergi Açılması, Konser Düzenlenmesi

Himaye-i Etfal Cemiyeti ülkenin siyasi, iktisadi durumlarının zor olduğu koşullarda açılmıştır. Gelir elde etme kalemleri sınırlı olup dönemin ekonomik koşullarında yeni kaynak bulma yoluna gitmek zorunda kalmıştır. Kurum, çocukları himaye etmek, geleceğe güvenle taşımak gibi ulvi bir gayeyle kurulduğu için eldeki tüm imkanları kullanarak gelirlerini artırmaya çalışmıştır. Sergi oluşturma, gelir elde etmek için başvurulan yollardan biriydi.

Himaye-i Etfal Cemiyeti Riyasetinden Dahiliye Nezaretine bir yazı yazılmıştır. Bu yazının içeriğinde memleketin kimsesiz çocuklarına yardım amacıyla kurulan Himaye-i Etfal Cemiyetinin gelirleri, bağışlar ve aidatlardan ibaret olan sadece bu gelirlerle varlığını devam ettirmeye çalışmaktadır. Ancak cemiyetin çocukları koruma, himaye etme gibi geniş bir görev alanı olması sebebi ile sabit bir gelir kaynağına ihtiyaç duymaktadır. Bu gelir kaynağını oluşturabilmek ve de milli sanayi ve ticaretin gelişmesine hizmet etme amacı ile milli eserlerin Temmuz ayında Gülhane Parkında on gün süre ile Türk Pazarı adıyla bir sergi açılması Şura-yı Devletçe uygun bulunmuştur.¹⁵

Himaye-i Etfal Cemiyeti Türk Sergisi için izin alınmasından sonra cemiyet muhasebecisi Osman Bey tarafından Şura-yı Devlete Türk Sergisinin açıldığı tarihlerde başka bir kurum tarafından sergi açılmasını önlemek

¹⁴ BOA,ŞD 3146/5

¹⁵ BOA,BEO 4694/352020.

amacıyladır. Yardım Toplama Nizamnamesi'nin ikinci maddesinde "*kamuya ait yerlerde ve nakliye araçları içinde kutu dolaştırarak yardım toplamak sadece Müdafaa-i Milliye ve Donanma ve Hilal-i Ahmer gibi kamu yararına hizmet eden ve varlığı ve düzenlemeleri Padişah iradesiyle onaylanan cemiyetler yararına ait olmak üzere Ramazan ve Kurban bayramlarının ilk günleri ile Peygamberin doğum günü ve Padişah'ın cülûs günleri ve on Temmuz tarihine rastlayan günlerde caizdir. Bu günlerde adı geçen cemiyetlerden hangisinin yararına yardım toplanacağını mahalli idarenin en büyük mülkiye memuru belirler ve tebliğ eder*" denilmektedir. Bu maddeye göre adı geçen derneklerin hangi zamanlarda hangi derneğin sergi düzenleyeceği mülki amir tarafından Cemiyetin Türk Sergisi için izin istemesindeki amaçta bir yönden de aynı günlerde diğer kurumların sergi, fuarları ile aynı güne denk gelmesini önlemek amacıyla. Ancak bu durum Şura-yı Devlet tarafından yardım toplama teşebbüsüne aynı gün ve saatte başka bir cemiyetin teşebbüs etmemesi aslında diğer derneklerin menfaatine olacaktır. Kamu yararına hizmet edecek cemiyetlerin Hilal-i Ahmer, Darülaceze gibi sayısı üç-beş tane olan yardım cemiyetinin yardım toplama günlerinin belirli olması cemiyet ve kurumların kendileri için menfaat sağlayacaktır.¹⁶

Himaye-i Etfal Cemiyeti gelir kaynaklarını artırmak amacı ile sergi düzenlemek istemiştir. Belediye'ye bir dilekçe gönderilmiştir. Bu dilekçede Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin kimsesiz ve çaresiz çocukların iâşe ve terbiyesini sağlamak gibi önemli bir vatan görevini yerine getirme, kurumun ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gelir kaynağı ihtiyacı olduğu belirtilmiştir. Cemiyetin gelirlerini artırmak için cemiyet yararına konserler ve yarışlar düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Belediyeye ait olan Tepebaşı Kışlık Tiyatrosunda konser düzenlemek üzere tiyatronun belirli bir günde sürekli olarak tahsis edilmesi istenmiştir.¹⁷

Himaye-i Etfal Cemiyeti çeşitli yollarla gelirlerini artırmaya çalışırken sadece yurtiçinden değil yurtdışından da cemiyete maddi gelir sağlanmıştır. Bunlardan biri de İspanya Devleti tarafından gerçekleştirilmiştir. İspanya Büyükelçiliği tarafından Yıldız Sarayı Hümayunu Teşrifat-ı Umumiye Dairesine yazılan yazıda Himaye-i Etfal Cemiyetine balo biletlerinden her yıl elli liralık bilet alınarak cemiyete destek sağlanacağı belirtilmiştir. İspanya Büyükelçiliği ayrıca Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin cinsiyet ve inanç farklılığı gözetmeksizin tüm çocuklara hizmet ettiğinin üzerinde durularak

¹⁶ BOA,BEO 4694/352020.

¹⁷ BOA, DH.UMVM 96-64/2-1.

cemiyete devamlı surette destek olacaklarını belirtmişlerdir.¹⁸ Cemiyet çocuk koruma gibi evrensel bir amaca hizmet etmesi sebebiyle Osmanlı ülkesi dışından da yardımlar gelmiştir. Yardımların Himaye-i Etfal Cemiyetinden beri gönderiliyor olması da kurumun yaptığı çalışmaların diğer ülkelerden de takip edildiğini göstermektedir.

2. 2 Belediyelerden Gelir Elde Edilmesi

Himaye-i Etfal Cemiyeti, sergi konser yoluyla gelirler elde ederken cemiyetin faaliyet sahasının geniş olması sebebi ile yeni gelir arayışlarına gitmek durumunda kalmıştır. Çünkü yeni kurulan bir ülkenin ekonomik olarak atması gereken adımlar vardır. Kurumların oluşabilmesi için sermayeye ihtiyaç vardır.

Cemiyetin hizmet ettiği çocuk sayısının arttığını görmekteyiz. Himaye-i Etfal Cemiyeti Reisi tarafından Dahiliye Nezaretine yazılan dilekçede Cemiyetin kimsesiz vatan evladlarını barındırmak, korumak ve her türlü durum ve akıbetten muhafaza görevi üstlendiği belirtilmiştir. Kurumun amaçlarından bahsedildikten sonra yardıma muhtaç ve korunacak olan çocuk sayılarının her geçen gün tahmin edilenden fazla sayıda arttığı, sefalet durumlarının da gittikçe arttığı belirtilmiştir. Cemiyeti'nin Müslüman ve Osmanlı çocuklarını ihtiyaçlarını kısmen karşılayabilecek kadar gelirleri olduğunu ve bu gelirin tamamını harcadıkları halde çocukların ihtiyaçlarının çok az bir kısmının karşılanabildiği belirtilmiştir. Cemiyet gelirlerinin yetmediğini İstanbul'da belediye tarafından Himaye-i Etfal Cemiyeti adına sadece gelir olarak tahsis edilmiş yıllık bin liranın bulunduğu belirtilmiştir.¹⁹ Ancak iki senedir senelik bin lira gibi küçük bir miktar paranın fiilen ödenmemiş olduğu ve cemiyetin bütçesinin bu durumdan zarar gördüğü belirtilmiştir. Belediye'nin mali sıkıntıları sebebiyle bu tahsisatı ödemediği bilgisinin edinildiği belirtilmiştir. Ancak Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin her gün çocukların iâşe ve idaresini sağlamak durumunda olduğu yüzlerce vatan yetimlerinin içine düştükleri durum belediyenin mali sıkıntılarını aşmış durumdadır denilerek Dahiliye Nezaretinden Belediyeye kesin bir emir verilerek iki bin liranın en kısa sürede Himaye-i Cemiyetine gönderilmesi istenmiştir.²² Cemiyet gelir elde edebilmek için çeşitli yollara başvurmuş olmakla birlikte kendilerine tahsis edilen ve gelmeyen gelirleri elde edebilmek için çeşitli yollara başvurmuştur. Ancak ülkedeki kurumların da mali durumlarının iyi olamaması sebebiyle kurum kendilerine ait gelirleri dilekçelerle isteme yoluna gitmiş olsa da malesef sonuçsuz kalmıştır.

¹⁸ BOA, Y.PRK. TŞF7-114/1.

¹⁹ BOA, DH. UMVM 96/50.

2.3. Cemiyete Bağış Yoluyla Kaynak Sağlama

Himaye-i Etfal Cemiyeti nizamnamede belirtilen gelirlerinin dışında bağış yoluyla da gelirlerini artırmaya çalışmıştır. Cemiyete, İstanbul'da Türk Lastik Anonim Şirketi yönetimi adına başkanı, Bursa Eski Belediye Başkanı Ahmed Nuri Bey tarafından iki yüz elli lira gönderilmiştir. Cemiyet tarafından gönderilen bağışlara binaen makbuz gönderilmiş ve yardımları yapanlara bağışları için şükran duyguları sunulan teşekkür telgrafi çekilmiştir.²⁰

Cemiyete aynı yardımların dışında bazı arazi ve çiftliklerin de bağışlandığını görüyoruz. İzmir'de Fatma Zehra Hanım sahip olduğu yazlık ve kışlık araziye ve merasıyla çiftliğini Himaye-i Etfal Cemiyetine bağışlamıştır.²¹ Cemiyet çocuk koruma gibi önemli bir konuda görev yaptığı için birçok şahıs tarafından bağış yapılmıştır.

Himaye-i Etfal Cemiyetine, Bolvadinli Hızır-zâde Hasan Hüseyin Bey tarafından Çay nahiyesinin Çatlak nâmındaki mevkiinde tasarrufunda bulunan çayır halindeki araziye bağışlamıştır. Cemiyet Umum Kâtipliği tarafından, bu bağış işlemlerinin usûlen yapılmasına izin verilmesini istenmiştir. Çünkü Cemiyetler Kanunu'nun on yedinci maddesinin son fıkrasında cemiyetlerin hibe edilen malların hükümetin özel izni olmadan kabul edemeyeceği ve bağışlanan malın gayr-ı menkul olduğu cemiyetin görevini yerine getirme konusunda bir madde bulunmaktadır. Cemiyet tarafından bu görevin yerine getirilmemesi halinde belirtilen gayrimenkullerin satılacağı ve bedelinin ve bedelinin cemiyet sandığına teslim edileceği belirtilmiştir. Cemiyetler Kanunu'nun sekizinci maddesinde cemiyetin amaç edindiği konuda gayr-ı menkul malları tasarruf etmelerinin yasak olduğu açık olmasına ve söz konusu arazi ve mera ile çiftliğin ne gibi bir tarzda kullanılıp idare edileceği konusunda Cemiyetin Umum Kâtipliği'nden bilgi istenmiştir. Cemiyet umum Kâtipliği'nden alınan cevapta söz konusu arazi ve meranın satılarak bedelinin cemiyet adına gelir kaydedileceği bildirilmiştir. Bu arazinin kabûlüyle usûlen bağış işlemlerinin yapılmasına kanuni bir engel görülmediği cihetle gerekli işlemlerin yapılmasına izin verilmesi konusunda Dahiliye Nezareti'nin 3 Temmuz 1920 tarih ve İdare-i Umûmiye Umum Müdürlüğü'nün yazısı İcra Vekilleri Heyeti'nin toplantısında okunarak işbu emlakın satılması şartıyla bağış işlemlerinin yapılmasına karar verilmiştir.²²

Cemiyete tarla, arsa, emlak bağışının yağılması da cemiyetin gelirlerini artıran etkenlerden birisidir. Cemiyet başlangıçta sadece üye aidatlarıyla

²⁰ BCA,30-10-0-0/198-355-5.

²¹ BCA, 30-18-1-1_/7-37-6.

²² BCA, 30-18-1-1_/7-37-7.

varlığını sürdürmeye çalışırken zaman içerisinde gerek aynı bağışlar gerek arsa, tarla bağışları sayesinde gelirlerinde bir artış sözkonusu olmuştur.

2.4 Eşya Temini Yoluyla Himaye-i Etfal Cemiyetine Gelir Sağlama

Himaye-i Etfal Cemiyeti 'nin gelir kaynaklarından biri de eşya teminidir. Cemiyet ihtiyaçlarını temin ederken diğer devlet kurumlarında bulunan ihtiyacı olan eşyaları da isteyerek cemiyetin ihtiyaçlarını karşılama yoluna gitmiştir.

Cemiyet, sadece merkezin bulunduğu yerde değil idari yapılanmasının ülkenin her yerinde olması sayesinde ülke içinde ihtiyacı olan çocuklara da hizmet etmiştir. Manisa'da yaşanan bir doğal felaket sonrası öksüz ve yetim kalan felaketzede olan çocukların beslenme ve barınma cemiyet tarafından ihtiyaçları karşılanıyordu. Ancak Cemiyet kuruma yeni dahil olan bu çocuklara maddi yetersizlikler sebebiyle karyola temin edememiştir. Çocukların bu acil ihtiyacını karşılamak amacıyla Gümüşsuyu hastanesinde buluna iki yüz adet karyola ve daha önce Polis Müdüriyeti tarafından şehit çocuklarına tahsis edilen kırk adet karyolayı ücretsiz olarak Himaye-i Etfal Cemiyetine gönderilmesi istenmiştir. Cemiyet, Maliye Nezaretine felaketzede çocuklara yardım için bunları bildirmiştir. Maliye Nezareti ise cemiyetin bu isteğini Hazine'nin karşılıksız eşya vermesinin Bütçe Kanuna aykırı olması sebebiyle karşılanamayacağı belirtilmiştir. Ancak Himaye-i Etfal Cemiyetinin belirttiği karyola ihtiyaçlarının beş yüz lira gibi bir rakam tutacağı ve bu rakamın da masârif-i gayr-ı melhûza (beklenemeyen harcamalar) kaleminden sağlanacağı belirtilmiştir.²³

Her ne kadar aynı eşyanın cemiyete verilemeyeceği yazışmalarda belirtilse de cemiyetin ihtiyaçlarının karşılanması için nakit gönderilmiştir. Kurum çocuklara hizmet etmesi sebebiyle istekleri, ihtiyaçlarını karşılanmak için yazışmalar yapılarak karşılanmaya çalışılmıştır.

2.5.Yardım Kutularında Yardım Toplama

Himaye-i Etfal Cemiyeti, çeşitli şekillerde olabilecek tüm imkanları kullanarak gelirlerini artırmaya çalışmıştır. Bunlardan biri de ulaşım araçları içinde yardım kutularında Himaye-i Etfal Cemiyeti adına yardım toplanmak istenmesidir. İstanbul Vilayetine dilekçe ile bu istek bildirilmiştir. Emniyet-i Umumiye'den gelen cevapta Yardım Toplama Tüzüğü'nün ikinci maddesinde "umuma açık yerlerde ulaşım araçları ve içinde kutu dolaştırarak yardım toplama izni sadece Müdafaa-i Milliye Cemiyeti, Donanma Cemiyeti ve

²³ BOA, MV. 217/185-1.

Hilâl-ı Ahmer Cemiyeti gibi âmme yararına hizmet eden varlık ve tüzükleri padişah tarafından onaylanmış cemiyetler yararına ait olan kurumlar tarafından yapılmaktadır. Ulaşım araçlarında yardım toplama işlemlerinin belirlenen günlerde Ramazan ve Kurban bayramlarının ilk günleri ile Peygamberin doğum günü ve Padişahın cülûsu günü olan on Temmuz rastlayan günlerde yapılabileceği belirtilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin de umumun yararına olduğuna dair Şura-yı Devlet kararı bulunması ve cemiyetin bu durumunun padişaha sunulmuş ve padişah tarafından onaylanmış ise bu cemiyetin de yukarıda bahsi geçen yardım toplama tüzüğünün ikinci maddesinde geçen bayram günleri ve diğer yardım toplanabilen günlerde yardım için kutu dolaştırması mümkün olacağından konunun talep doğrultusunda incelenerek İstanbul Vilayeti'nin yazısına cevap verilmesi ricası ile Emniyet Genel Müdürlüğüne gönderilmiştir. Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yardım kutularında yardım toplanılmasına izin verilmiştir.²⁴

Cemiyetin yardım kutularında yardım toplaması özel günlerde toplanması gelirleri artırıcı önemli bir çalışmadır. Himaye-i Etfal Cemiyeti bayram günlerinde toplanacak yardımları cemiyet için kullanmak adına her türlü yazışmayı titizlikle yapmıştır.

2.6. Himaye-i Etfal Cemiyeti'nin Mali Sıkıntılara Gelir Sağlamak İçin Önerileri

Cemiyet 1917 yılında kurulmuş olmasına rağmen kısa bir süre zarfında ülkenin içinde bulunduğu sosyo-ekonomik koşullar sebebiyle sayıları artan kimsesiz çocuklara hizmet edebilmek için olağanüstü bir güç sarfetmiştir. Ülkenin ekonomik koşulları kuruma maddi destek sağlamaya yetmediğinden çeşitli önlemler alınması gerekmiştir.

Himaye-i Etfal Cemiyeti, kurumun ilerleyen yıllarda çocukların ihtiyaçları doğrultusunda hizmet alanını genişletmek durumunda kalmıştır. Bu amaçla misafirhane açmıştır. Gerek Birinci Dünya Savaşının etkisi, işgaller sırasında yaşananlar sebebiyle de korunmaya muhtaç çocuk sayısı artmıştır. Cemiyet ülkenin ekonomik durumunun yeterli olmaması sebebiyle çeşitli gelirler elde etmeye çalışmıştır. Gelir konusunda en büyük destek fakir sever halk tarafında n karşılanmıştır. Kuruluş döneminden itibaren fakir sever halk tarafından yardım edilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti tarafından Sadarete yazılan dilekçede ülkenin içinde bulunduğu durum düşünülerek çeşitli önlemler ile devlet bütçesine yük olmadan alınabilecek önlemler önerilmiştir. Bu önlemlerden birincisi, Devletin bazı vergi ve gelirlerine eklenen zam

²⁴ BOA, DH. HMs. 4-1/4-121-1-2.

usulüdür. Örneğin, zabıta tarafından yurt içi ve yurtdışına çıkacak kişilere verilen pasaport ve pasavan adı verilen yurtdışında bağ, bahçe gibi mülkü bulunanlara verilen giriş çıkış belgesine zam yapılarak gelir sağlanabileceği belirtilmiştir. Çeşitli seyahat belgeleri gibi belgelere örneğin mahkemelerden verilen izin belgesi ya da doğan çocuklara verilen kimlik belgesine yapıştırılmak üzere Himaye-i Etfal Pulu yapıştırılması da kurum için gelir artırıcı bir önlem olacağı belirtilmiştir. Pasaport, pasavan, nüfus kağıdı gibi belgelerde mecburi olarak ve yine bu pulların postalarda ve diğer uygun olabilecek yerlerde isteğe bağlı olarak kullanılmasının ne hükümete ne de vatandaşlara ağır bir yük teşkil etmeyeceği belirtilmiştir.²⁵

Himaye-i Etfal Cemiyeti gelirlerini artırmak için bir diğer öneri de şu şekildedir. Başka ülkelerde safahat (zevk ve eğlence) vergisi adı altında sinema, tiyatro gibi yerlerden vergi alınmaktadır. Osmanlı Devletinde varolan vergiler olan sefahat ve temaşa(seyir) vergilerine senede birkaç kez zam yapılması halinde cemiyet için faydalı olacağı düşünülmüştür. Bir diğer öneri de Hilal-i Ahmer Cemiyet'nin olduğu gibi Himaye-i Etfal Cemiyetine de yılda bir gün tahsis edilerek tramvay, tünel, vapur ve tren gibi toplu ulaşım araçları ücretlerine bir kuruş gibi küçük bir rakam eklenerek cemiyete gelir elde edilmesidir. Himaye-i Etfal Cemiyeti için belirlenen günde yine parklar ve eğlence yerlerine giriş biletlerine küçük bir zam yapılarak önemli bir gelir sağlanacağı düşünülmüştür.

Bir diğer öneri ise, Cemiyete ve cemiyet mensuplarına bazı özel izinler verilmesi durumudur. Örneğin cemiyetin bakımını üstlendiği hasta çocuklar için mevcut sağlık kuruluşlarının tamamı ya da bir kısmında gönderilecek hasta çocukların tedavisi yapılması halinde cemiyete gelir sağlayacaktır. Cemiyetteki çocukların tedavisi için gerekli sıhhi aletler ve ilaçların da belediye tarafından ücretsiz sağlanması da kurumun gelir ihtiyacını önemli ölçüde sağlayacaktır. Bunun yanında her sene gece okullarına fakir ve ihtiyaç sahibi olan öğrencilerden ücretsiz öğrenci Kabul edilmektedir. Cemiyet çocuklarından da en az on çocuk alınsa bu durum cemiyetin gelirlerini başka alanlara aktarılmasına sebep olacaktı.²⁶ Cemiyetin gelirlerini artırmakla birlikte cemiyetin giderlerini azaltarak da kurumun gelir düzeni sağlanmaya çalışılmıştır.

Cemiyet için bir başka gelir getirici öneri ise, belediyelerden tarafından gramajı eksik olan ekmeklere el konulmasıdır. El konulan ekmeklerden her yüz kıyyesinin aynen Himaye-i Etfal Cemiyetine verilmesi olabileceği gibi Darülaceze'ye yapıldığı gibi ekmeklerin satışından elde edilen parayı

²⁵ BOA, DH. UMVM 96/72-1.

²⁶ BOA, DH. UMVM 96/72-2.

Himaye-i Etfal Cemiyetine vermek suretiyle gelir sağlanabilecektir. Cemiyet için bir başka gelir getirici öneri ise Maarif Nezareti tarafından bastırılan eserlerden ve ders kitaplarından birer nüshasının cemiyet kütüphanesine hediye edilmesidir. Bu sayede cemiyetin kitap harcamalarına ayıracağı bütçeyi cemiyetin diğer gerekli gördüğü alanlara aktarabilecektir.²⁷ Cemiyet tarafından Sadarete yazılan dilekçede gelir artırıcı ve gider azaltıcı önlemler olduğunu görmekteyiz. Önerilen gelir elde etme yolları insanların sürekli kullandıkları, almak zorunda oldukları şeyler olduğundan bunların fiyatlarının üzerinde oluşturulacak küçük bir zam Himaye-i Etfal cemiyetine yarar sağlamakla birlikte vergilere eklenen zam halkı yormayacak ölçüdedir. Zira cemiyete sürekli gelir elde etmek kurumun amaçlarını yerine getirmesine faydalı olacaktır.

3. Cemiyetin Gelir Elde Etme Konusunda Karşılaştığı Sorunlar

Himaye-i Etfal Cemiyeti çeşitli şekillerde gelir elde etmeye çalışırken bir takım problemler ortaya çıkmıştır. Himaye-i Etfal Cemiyeti Başkanı tarafından Dahiliye Nezaretine yazılan yazıda Şura-yı Devlet kararına binaen Padişah'ın emriyle 17 Ocak 1921 tarihinde Himaye-i Etfal Cemiyeti amme yararına hizmet eden cemiyetlerden kabul edilmiştir. Kamu yararına hizmet etmesi sebebi ile hükümet tarafından sergi, yarış, gezi, konferans, çiçek satışı ve diğer yöntemlerle yardım toplama iznine sahip bulunuyordu.

Cemiyetin bu izne sahip olması gelir kaynaklarının önemli ölçüde artmasını sağlamıştır. Ancak yardım toplamayla ilgili bazı sıkıntılar ortaya çıkmıştır. Yardım toplama nizamnamesinin altmış üçüncü maddesi gereğince yardım elde etmek amacıyla yapılan çalışmalarının teftişleri merkezde Dahiliye Nezareti tarafından ve taşralarda mülkî amirler tarafından görevlendirilecek olan memurlar tarafından yapılması maddesine bağlı olacaktır. Ancak İstanbul Vilayeti özel düzenleme heyeti tarafından düzenlenecek yarışlar ve benzeri faaliyetlere ait olan yardım toplama işlemlerinden her biri için izin alınmasını istemişlerdir. İstanbul Vilayeti ayrıca alınan izinlerin dışında düzenlenecek etkinliklerde Beyoğlu ve Üsküdar Mutassarrıflıklarından görev yapacak kontrol memurlarına ücret ve aidat verilmesi gerektiği öne sürülmektedir.²⁸ Cemiyet gelirlerini artırmaya çalışırken yapılan her etkinlikte görevli bir memura ücret ve aidat verilmesi durumunda cemiyetin yardımlarda elde ettiği gelirin azalmasına sebep olacaktır. Cemiyetin hükümet tarafından tahsisat ve para yardımı alamadığından hala gelirlerini sadece üyelerin yıllık ödemeleri ve halktan

²⁷ BOA, DH. UMVM 96/72.

²⁸ BOA, DH. İ. UM. EK. 63/25-2.

çeşitli şekillerde yardım ve bağışlardan oluşması sebebiyle cemiyet sıkıntı yaşamaktadır. İstanbul Vilayeti tarafından yarış ve benzeri faaliyetlerde denetlemeye gelen memurlara ücret ödenmesi cemiyetin mali durumunu daha kötü bir duruma düşmesine sebep olacaktır. Cemiyet tüzüğünde de yazılı görevleri olan vatan ve milletin geleceği noktasından en önemli zaruri ihtiyaç olan çocukların korunması için birçok görevi bulunan cemiyetin görevlerini yerine getirebilmesi için gelir kaynaklarının toplanabilmesi ve genel teftiş dışında ilave kayıtlarla ve her bir teşebbüs için (Sergi, konser) gibi yarıca izin almak gibi zorluklarla karşılaşmadan yardım toplanabilme olanağına bağlıdır.³⁵

Dahiliye Nezaretinden İstanbul Vilayetine cevaben yazılan yazıda Himaye-i Etfal Cemiyetinin gelirlerinin sadece halktan çeşitli şekillerde toplanarak elde edilen yardımlar ve bağışlardan ibaret olması sebebiyle ve her teşebbüsü için yardım toplama tüzüğü hükümlerine uyarak izin almak zorunda ve bu konuları gözetmek üzere vilayet tarafından görevlendirilen memurlara ücret ve aidat verilerek sorumlu tutulduklarından söz edilerek Kızılay gibi amme yararına hizmet eden cemiyetlerden sayılan cemiyetlerini de bu gibi vergi yükümlülüğünden muaf tutulması gerektiğine kara verilmiştir. Cemiyetlerin ne şekilde yardım toplayacakları, Yardım Toplama Tüzüğü'nün konuya ait maddesinde açıkça belirtildiğinden, amme yararına hizmet eden cemiyetlerin de yürürlükte olan tüzüğün madde ve hükümlerine uyma mecburiyeti muhakkaktır. Tüzüğün 14. Maddesinde kutu dolaştırmak ve rozet vermekten başka bir tarzda yardım toplayacak cemiyetlerden amme yararına hizmet ettikleri devlet tarafından onaylanmış olanların dilekçe ile izin almaktan muaf tutuldukları kaydedildiğine göre Himaye-i Etfal Cemiyet hakkında da buna göre mu'âmele edilmesi gerekmektedir. Ancak yardım toplamaya ait işlemlerin murakabe ve teftişi için en büyük Mülkiye memuru tarafından bir veya birkaç memur istihdam edilmesi tüzük gereğince olduğundan ve görevlendirilecek memura zaruri harcamalarına karşılık bir ücret verilmesi de tabii bulunduğundan bu ve benzer cemiyetlerin gelirlerinin eksilmesine sebep olmamak üzere bundan sonra görevlendirilecek memur miktarının sınırlandırılarak kendilerine çok az bir miktarda ücret verilmesi konusuna dikkat edilmesi için yazımızda bu hususa yer verildi.²⁹

Himaye-i Etfal Cemiyeti gelirlerinin azaltılmaması yönünde önemli adımlar atarken İstanbul Vilayeti ile de zaman zaman sorunlar yaşamaktaydı. Bu sorunlardan biri İstanbul Valisi tarafından Dahiliye Nezareti'ne bildirilmiştir. Himaye-i Etfal Cemiyeti Kadıköy Şubesi tarafından Kadıköy'de bir misafirhane kurulması amacıyla bir yardım düzenlenmesi planlanmıştır.

²⁹ BOA, DH. İ. UM. EK. 63/25-1.

Belvo Otelinde yapılan yarış işlemlerinin kontrolü için görevli gönderilen Muhlis Efendi'nin görevini yapmasına engel olunmuştur. Söz konusu cemiyetin amme yararına hizmet eden bir cemiyet olduğu Padişah tarafından onaylandığından Vilayetin kontrolü gerekmeyeceğini söyledikleri yapılan resmi haberleşmelerden anlaşılmaktadır. Himaye-i Etfal Cemiyeti ile ilgili 12 Temmuz 1921 tarih ve 601 sayılı nezaret emrinde amme yararına çalışan cemiyetlerin de geçerli olan yardım toplama tüzüğü maddesi hükümlerine göre mecburiyeti olduğu ve yardım toplama ile ilgili işlemlerin kontrolü ve teftişi için en büyük mülki amir tarafından bir veya birkaç memur görevlendirileceği ilgili tüzük gereği olduğu bildirilmiştir. İstanbul Vilayeti tüzükleri gereği yarış, tiyatro vesair eğlencelerle dağıtımın yapılabilmesi için memurlarının görev yapmasına engel olunduğunu Dahiliye Nezaretine bildirerek bir çözüm bulunmasını istemiştir.³⁰

Sonuç

Çocuk bir toplumun geleceğidir. Çocuğun korunması geleceğin korunması ve güvenle bakılması anlamına gelmektedir. Çocuğu sadece fiziksel anlamda himaye etmek değil aynı zamanda eğitimine destek olmak, zararlı şeylerden uzak durmasını da sağlamayı içermelidir.

Tarihin ilk dönemlerinden itibaren çocuklar korunmuştur. Dönemin değişen koşulları çocukların korunmasını da değiştirmiştir. Toplum yapısında meydana gelen değişimler çocuğun korunduğu yeri değiştirmiştir. 19. yüzyıla kadar çocuk aile içerisinde korunurken toplumun değişen yapısı, yaşanan savaşlar sebebiyle çocuğun korunduğu yer kurumlar olmuştur.

19. yüzyılda Osmanlı Devleti'nde kurumsallaşmanın yaygınlaşmaya başladığını görüyoruz. Tanzimat sonrasında düşünceden kurumlara, sosyal hayattan aile hayatına kadar birçok değişiklik meydana gelmiştir. Çocukların korunması için açılan kurumlar artık devlet himayesindedir ve büyük ölçekli kurumlardır.

Çocuk korumada kurumsallaşmanın ilk adımı Himaye-i Etfal Cemiyeti'dir. Cemiyet savaş yılları olması sebebiyle yardıma ihtiyaç duyan çocuk sayısı her geçen gün artmıştır. Cemiyet Nizamnamesinde belirtildiği üzere cemiyetin gelirleri sadece üye aidatlarından oluşmaktaydı. Ancak savaş sebebiyle ölen insan sayısının artmasına bağlı olarak öksüz yetim sayısı da artmıştır. Bununla birlikte ülkenin savaş halinde olması sebebi ile kuruma yeterli kaynak tahsisi sağlanamamıştır. Cemiyet, sürekli artan giderlerini karşılamak amacı ile öncelikle sergi ve konser düzenlemiştir. Ancak

³⁰ BOA, DH.İ.UM.EK. 63/25-3.

düzenlenen sergi ve konserler süreklilik arz etmediği için kuruma önemli bir fayda sağlamamıştır. Kurumun bir diğer gelir kaynağı da belediyelerden elde ettiği gelirlerdir. Ancak ülkenin savaş halinde olması kurumların gelirlerini etkilediğinden cemiyete tahsis edilen kaynaklar gönderilmemiştir. Cemiyet bu gelirlerinin takipçisi olsa da malesef istenen sonuç elde edilememiştir. Cemiyetin bir diğer gelir kaynağı da bağışlar olmuştur. Ancak bağışlar hayırseverler, kurumlar yoluyla sağlandığından süreklilik arz etmemiştir bu sebeple cemiyetin sürekli olan gelir ihtiyacını sağlayamamıştır. Cemiyet, eşya temini yoluyla da gelir sağlamaya çalışmıştır. Ancak gerek kanuni bir takım engeller gerekse ihtiyaçların hızla artması sebebi ile eşya temini de kurumun gelirlerini artırmaya yeterli olmamıştır. Cemiyet, gelir sağlamak için bir diğer adımda özel günlerden araç içinde yardım kutularında yardım toplamak olmuştur. Ancak yılın belirli zamanlarında olduğu için cemiyetin sürekli gelir ihtiyacına malesef geçici bir gelir artışı sağlamıştır. Cemiyet, gelir artırıcı birçok yol denedikten sonra sürekli gelir temin etmesi gerektiğini tespit edip bu konuda çeşitli önerilerde bulunmuştur. Bu öneriler süreklilik arz edeceğinden cemiyetin gelirlerine önemli bir artış getireceği düşünülmüştür. Önerilerden ilki vergilere zam yapılmasıydı. Pasaport ve pasavan gibi belgelere cemiyet zararına zam yapılmasıdır. Kişiler bunları almak zorunda olduklarından cemiyete sürekli gelir sağlamıştır. Bir diğeri öneri ise ulaşım araçlarına cemiyet yararına zam yapılmasıdır. Kişiler ulaşım araçlarını sürekli kullandıklarından cemiyete sürekli bir gelir artışı sağlanmıştır. Bir diğer öneri de belediyelerin gramajı eksik olan el koyduğu ekmeklerin cemiyete devredilmesidir. Belediyeler bu uygulamayı sürekli gerçekleştirdiklerinden cemiyete sürekli bir gelir artışı sağlanmıştır. Cemiyet kuruluşundan itibaren gelir artırma yollarını denemiş olmakla birlikte zaman içerisinde sürekli gelir sağlayıcı yollara başvurmuştur. Cemiyet, yardıma muhtaç çocuk sayısının artmasıyla artan giderlerini sürekli gelir kaynakları sağlayarak finanse etmiştir.

Kaynaklar

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Kaynakları

BOA, ŞD 3146/5-1.

BOA, BEO 4694/352020.

BOA, DH. UMVM 96-64/2-1.

BOA, DH. UMVM 96/50.

BOA, DH. UMVM 96/72.

BOA, MV. 217/185-1.

BOA, DH. İ.UM. EK. 63/25-1.

BOA, DH. HMŞ. 4-1/4-121-1-2.

BCA, 30-10-0-0/178-232.

BOA, Y. PRK. TŞF7-114/1.

BCA,30-10-0-0/198-355-5.

BCA, 30-18-1-1/4-46-17.

BCA, 30-18-1-1/6-41-9.

BCA, 30-18-1-1_/7-37-6.

BCA, 30-18-1-1_/7-37-7.

BCA,30-10-0-0_178-232-7_3.

BCA,30-10-0-0/178-232-7_2.

BCA, 30-18-1-1/4-3.

Aytekin, H., 1914-1924 Yılları Arasında Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimleri, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006.

Baytal, Y., Atatürk Döneminde Sosyal Yardım Faaliyetleri(1923-1938), Ankara Üniversitesi İnkılap Tarihi Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 2009.

Gökçe, B., Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu ile İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil ve İzahı, Türkiye Cumhuriyeti Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığı, Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara 1955.

Himaye-i Etfal Cemiyeti Umumi Rapor ve Planço, Ahmed İhsan ve Şürekası Matbaası, 1339.

İnanç, V., "Osmanlı Devletinde Yetimlerin Sosyal Haklarının Korunması", Ed. Emine Gürsoy Naskali, Aylın Koç, Savaş Çocukları Öksüzler ve Yetimler, İstanbul, 2003, s.55-85

Karataşer, B., "Konya Hamidiye Sanayi Mektebi(1901-1906)", Kırklareli Üniversitesi İİBF Dergisi, Yıl 2017, Cilt:6 Sayı:1, s. 121-138.

Karatay, A., Cumhuriyet Dönemi Korunmaya Muhtaç Çocuklara İlişkin Politikanın Oluşumu, Marmara Üniversitesi SBE, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul 2007.

Okay, C., Belgelerle Himaye-i Etfal Cemiyeti 1917-1923, Şule Yayınları, İstanbul 1999.

- Okay, C., Meşrutiyet Döneminde Savaş ve Çocuk, Osmanlı,C.V, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 1999,s.35-45.
- Özbek, N., “II. Abdülhamid ve Kimsesiz Çocuklar Darülhayr-ı Ali”, Tarih ve Toplum, Yıl:1999, Sayı:182, s. 11-20.
- Sarıkaya, M., Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti 1921-1935, Atatürk Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Yıl:2005.
- Şeker, K., “Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Çocukların Korunması ve Çocuk Esirgeme Kurumu”, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2015.
- Yazıcı, N., “Osmanlılarda Yetimlerin Korunması Üzerine Bazı Değerlendirmeler”, Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt:XLVIII, Sayı:1,s. 1-46.